

HOOVER GOVORIL BANKIRJEM O DOBRIH ČASIH!

Prosperiteta se vrača, samo hitro ji je treba iti naproti! Predsednik hladno sprejet v Clevelandu

Cleveland, O. — Predsednik Hoover je 2. t. m. posetil letno konvencijo organizacije ameriških bankirjev v tukanjem Public Hallu in jim povedal, da "dobri časi se vračajo". Rekel je, da sedanja bižniška depresija obsega ves svet, toda Amerika ne sme čakati, pač pa mora sama okrevati in obdržati svoj življenjski standard.

Bankirji so sprejeli Hooverja z velikim hrupom aplavza in mu ploskali ves čas med govorom — in to so bile vse prijateljske ovacije, ki jih je predsednik dobil v Clevelandu. Clevelandaka publika ga je sprejela hladno in z molkom. Na Public Squaru pred hotelom, kjer se je ustavil, je bila velika množica ljudstva, ki pa ni nič aplavdirala ali vikala; nobenega navdušenja ni bilo. Bile pa so sovražne demonstracije. V času, ko je bil Hoover na zborovanju bankirjev, je okrog 300 komunistov sililo proti Public Hallu in policija jih je razgnala s koli in bombami za soljenje. Nekaj oseb je bilo ranjenih.

Predsednik je v svojem govoru cikal na politične nasprotnike, predvsem demokrate, ki "zda menda uživajo našo začasno mizerijo in govore, kakor da ne bo nikdar več bolje". Okrog 12,000 oseb — med katerimi je bilo 5000 bankirjev — je poslušala Hooverja in mu dala ovacije.

Hoover je opozoril na "znamenja" vračajoče se prosperitete: prvič Amerika med vsemi narodi najmanj trpi; drugič se kupčije vloge v hranilnicah; tretjič ljudje se vedno plačujejo obroke in četrtič sili kapital na vse strani ter ustvarja nova podjetja za upoševanje brezposelnih!

Predsednik je pozival bankirje, naj razširijo kredit in pomagajo industrijam in businessu v splošnem, da bo čim preje in čim več dobrih časov!

Nato se je odpeljal direktno v Washington.

Tisoče ljudi na soc. shodu

Los Angeles, Cal. — Shod, ki ga je sklical soc. stranka v Los Angelesu, je bil eden največjih v zgodovini tega mesta. Kot govorniki so nastopili George R. Kirkpatrick, Kate Crane-Gartz, Clinton J. Taft in Upton Sinclair. Sinclair je z ostrimi besedami kritiziral obstoječi družbeni sistem, ki dopušča, da na milijone delavskih družin živi v pomanjkanju, dočim je trg napojen z živjenjskimi potrebščinami. Na shodu je bila predložena in sprejeta resolucija za oprostitev Tom Mooneyja in Warren K. Billingsa.

Sodijo, da se je shod, ki se je vršil na prostem, udeležilo več kot petnajst tisoč ljudi.

Vodja unije zanika izredni asessment

Chicago. — Milton Booth, predsednik unije razvalovalcev premoga, je v četrti izjavil, da je poročilo o izrednem asessmentu članov njegove unije za tri dolarje mesečno v svrhu kritja odvetniških računov navaden bunk. Listi so poročali zadnjo sredo, da bo morala unija zbrati \$18,000 v obrambo Georga Barkerja, ki je obtožen raketirstva.

Departmentna trgovina znižuje mezde delavcem

Chicago. — Marshall Field & Co., ki je največja departmentna trgovina v Chicagu, je pričela znižavati mezde svojim uslužbencem vzile dejstvu, da se je njen promet in prodaja blaga znižala v zadnjih mesecih.

Unije zahtevajo pivo in vino

Federacija je že pripravila resolucijo za letošnjo konvencijo.

Washington, D. C. — Eksekutiva ameriške delavske federacije je že pripravila resolucijo za letošnjo konvencijo, ki bo predložena na konvenciji, ki se odpravi prihodnji ponedeljek v Bostonu.

Organizirano delavstvo Amerike bo na temelju te resolucije zahtevalo, da se Volsteadov zakon modifikira v interesu brezposelnih delavcev. Na tisoče delavcev lahko dobi delo, če kongres dovoli pivo in vino. Farmlar bo našel nov trg za svoje žito, premogovna industrija dobi trg za 2,500,000 ton premoga, železnice lahko postavijo 50,000 vagonov v promet za razvažanje premoga in 80,000 vagonov za razvažanje pijače.

PRIDIGAR TOŽI ZA ODSKODNINO

Aretiran je bil in vržen v zapor, ker se je potegnil za pravice nogavičarskih stavkarjev.

New York, N. Y. — (FP) — Rev. Charles Webber, baptistični pridigar, je bil vržen v zapor, ker je govoril na javnem shodu nogavičarskih stavkarjev v Nazarethu, Pa., ter urgiral delavce, naj vztrajajo v boju proti Kraemer Hosiery Co., ki jih je izprla. Pridigarja je aretirala okrajni detektiv Sweitzer in ga odvadel v zapor, kjer ga je držal več dni in mu ni dal prilike, da bi se zagovarjal pred sodnikom. Sedaj je Webber vidi tožbo za odškodnino, ker je detektiv izvršil nezakonito aretacijo. Pridigarja bo pred sodiščem zastopal odvetnik Albert Kahn iz Eastona, ki ga je najela Unija za ameriške civilne svobodščine.

Webber je že večkrat prej prišel v navezkrižje z oblastmi v Nazarethu, ker se je potegoval in zagovarjal pravice nogavičarskih stavkarjev. Na povabilo nogavičarske unije je te dni odpotoval v Nazareth, kjer bo govoril na shodih, ki jih je sklical unija.

Komunisti oproščeni na sodišču

Detroit, Mich. — Stiriinajst komunistov, ki so bili aretirani, ko so okrajni uradniki navlali na njihovo šotirišče v okraju Oakland in so bili pozneje obtoženi kriminalnega sindikalizma, je bilo oproščenih na sodišču. Sedaj so ti vložili tožbo za odškodnino, ker so jim profesionalni patriotje razbili pošlito, ko so uprizarili naval.

Konec tekstilne stavke v Virginiji

Danville, Va. — Voditelj kravejve unije tekstilnih delavcev, ki so zastavljali zadnji ponedeljek, so 2. oktobra pristali na pogajanje, ki ga je ponudil guvernator Pollard.

Tornado ubil tri v Pueblu

Pueblo, Colo. — Mali tornado, ki je v četrti udaril tukanjšno okolico, je ubil tri in ranil pet oseb v Wowerju.

SPOLNITEV GIROPLANA

Vpraznanje, kako so dvignili naplavo v vrst, je to domalega rešeno. Tega miljenja je Thomas Edison, ki si je ogledal avto-giroplan, katerega je videl na sliki. Poleg giroplana je videti Edinsona in letalca Jamesa Rayja, ki je vrsto slovenske iznajditelja demonstriral praktičnost giroplana.

AVSTRIJA V NE- VARNOSTI FAŠI- STIČNEGA PUČA

Civilna vojna ogroža republiko valed nesramnega ultimata heimwehrovcev

Dunaj, 3. okt. — Avstrija stoji pred fašistično diktaturo s poslednjimi generalne stavke, civilne vojne in zunanje intervencije, ki lahko povzroči novo evropsko vojno.

Ta nevarnost je nastala večraj, ko je fašistična organizacija Heimwehr objavila manifest, ki ga je podpisal knez Ernest von Starhemberg, minister notranjih zadev in poveljnik Heimwehra. Manifest se glasi, da volitve, ki so raspisane za 9. novembra, ne bodo veljavne, če Heimwehr ne dobi večine, da lahko prevzame vlado. Starhemberg poziva volilce, da morajo voliti fašiste, ako ne, naj sami sebi pripišejo posledice.

Vaakdo, ki ni naiven, si lahko misli posledice. Fašisti vsekakor računajo s pučem, ako se počutijo dovolj močne. Socialisti, ki imajo svojo oboroženo organizacijo Schutzbund, bodo seveda takoj odgovorili s generalnim štrajkom in civilna vojna je neizogibna. Nato pride možnost zunanje intervencije. Italija in Ogrska mogoče intervenirata v interesu fašistov, nakar bi Čehoslovakija intervenirala v interesu socialistov.

POLICIJSKA NASILJA V JEKLARSKEM MESTU

Brezposelnih delavci nimajo pravice do zborovanja. Avstrijski unijaki organizatorji

Birmingham, Ala. — (FP) — Ko se je dvatisoč brezposelnih delavcev zbralo na shodu, da slišijo Harry Jacksona, organizatorja Metal Trades Industrial unije, je navallila na zborovalce močna četa policije. Pričela jih je pretepati s koliki in več delavcev je bilo aretiranih. Ozirala se ni na ugovore, ko so ji delavci dokazovali, da je bil shod sklican z dovoljenjem oblasti.

Nasilja, ki jih uganja policija nad brezposelnimi delavci, so došla odmev v krogih, ki dosej niso bili posebno prijazni namram unijakemu gibanju. Radi neupravičene aretacije organizatorjev so pričeli deževati protesti in ti so v glavnem pripomočili, da so bili delavci izpuščeni iz zaporov.

Tom Johnson in Joe Carr, ki sta bila že parkrat aretirana, ker sta govorila na zborovanjih brezposelnih delavcev, se sedaj nahajata na prostem pod varščino. Obravnava proti njima je določena na 2. oktobra.

Tornado ubil tri v Pueblu

Pueblo, Colo. — Mali tornado, ki je v četrti udaril tukanjšno okolico, je ubil tri in ranil pet oseb v Wowerju.

SPOLNITEV GIROPLANA

Vpraznanje, kako so dvignili naplavo v vrst, je to domalega rešeno. Tega miljenja je Thomas Edison, ki si je ogledal avto-giroplan, katerega je videl na sliki. Poleg giroplana je videti Edinsona in letalca Jamesa Rayja, ki je vrsto slovenske iznajditelja demonstriral praktičnost giroplana.

Napovedi o prosperiteti se niso uresničile

Nakupovalna moč ameriškega ljudstva se je zmanjšala skoro za milijardo dolarjev

Washington, D. C. — (FP) — Poročilo zveznega trgovinskega departamenta, ki je bilo nedavno objavljeno v javnosti, prikazuje, da je v preteklih osmih mesecih nakup blaga v inozemstvu padel za \$935,284,000 v primeri z isto dobo prejšnjega leta.

Izvoz ameriških produktov je tudi padel v teh mesecih za \$763,724,000 in samo v mesecu avgustu se je znižal za \$80,564,000.

Ta statistika zveznega trgovinskega departamenta je posebno značilna, če se jo primerja s izjavami, ki jih je predsednik Hoover izrekel na konferenci s časopisnimi poročevalci, ki se je pred dvema tednoma vršila v Washingtonu. Takrat je Hoover skual prikazati, da se je nakupovalna moč ameriškega ljudstva zmanjšala le za pet odstotkov in da so govorice o propadanju ameriške industrije neutemeljene. Številke zveznega trgovinskega departamenta, ki so bile objavljene nekaj dni pozneje, pa kažejo, da se je predsednik motil in da je situacija resnejša kot jo je skual prikazati Hoover.

Liga sprejela pakt vojnih popev

Liga računajo s vojno kljub razsoditvenim litanijam!

Ženeva, 3. okt. — Delegatje se dobi v Ligi narodov so večraj podpisali novo pogodbo, na podlagi katere sme svet Lige narodov brez odloga garantirati posojilo katerikoli debeli, ki postane žrtav napadalne vojne. Posojilo lahko znaša več kot 140 milijonov dolarjev in mora naiti sedem odstotkov obresti.

Nemčija, Italija, Japonska, Ogrska, Litvanija in Svica niso podpisale te pogodbe. Vsi, ki podpišejo, garantirajo gotov delež prispevanja v posojilu. Avtorji tega pakta upajo, da s tem odvrnejo napade.

Naprotelja poštnih uslužben-
cev povišana pri volitvah

Washington, D. C. — Kongresnik Cramton je Michiganu in kongresnik Bell iz Georgije sta bila poročena pri primarnih volitvah. Oba sta bila nasprotnika poštnih uslužbencev in sta do sledno pobijala predlogo, ki predvideva 44 ur dela na teden za poštne uslužbence.

Cramton je v problemu zasedanju kongresa dvakrat preprečil glasovanje o predlogi in se je s tem zameril poštnim uslužbencem, ki so potem svojega glasila agitirali proti njegovi izvolitvi.

Organizator povaljan v perju in smoli

Miami, Fla. — Več zakrinkanih moških je navallilo na stanovanje David Weinberga, organizatorja krojaške unije, potegnili so ga s postelje in ga odvedli v avtomobilu zunaj mesta, kjer so ga najprej pretepli in potem povaljali v perju in smoli. Weinberg se je potem s težavo privlekel do ceste, kjer ga je našel neki avtomobilist in ga odpeljal v bolnišnico. Policija, ki je bila obveščena o nasilju, sedaj išče zločince.

Mumolini utrjuje trgovinske
stike s boljševiki

Rim, 3. okt. — Italijanska vlada je sklenila dati sovjetskim parnikom prosto izkrcavalno cono v Genovi v svrhu, da utrdi obstoječe trgovinske stike s vjetakot Rusijo. Enake privilegije je že dala poljskim, Čehoslovakim in avstrijskim ladjam v Trstu in ogrskim na Reki.

POMANJKLJIVI ZAKONI O MINI- MALNI MEZDI

Nacionalna ženskega biroja v delavskem departamentu priporoča spremembe

Washington, D. C. — (FP) — Zakoni o minimalni mezdi za delavke, ki so uposlene v raznih industrijah, ne odgovarjajo več današnjim razmeram, ker so bili sprejeti pred leti, ko je prevladoval drugačen življenjski standard kot danes. Tako izjavlja miss Mary Anderson, načelnica ženskega biroja v zveznem delavskem departamentu. Življenjske potrebe so se podražile, dočim so zakoni o minimalni mezdi za delavke ostali pri starem. Edino izjemo delate dr. šava California in Distrikt Kolumbija.

Miss Anderson je nadalje izjavila, da tudi v tistih državah, ki so sprejele zakon o minimalni mezdi za delavke pred desetimi leti, so delodajalci nemoteno krčili določbe, ker se vlade niso potrudile, da bi zakon izvajale in prisilile delodajalce, da bi ga upoštevali. Zadevni zakoni v skoro vseh državah potrebujejo revizije, da bodo odgovarjali svojim namenom. To pa je mogoče doseči edino v slučaju, da se delavske organizacije poborijo in prisilijo na zakonodajalce, da uvedejo potrebne spremembe. Vrhtega je potrebno, da unije razširijo propagando v tem smislu, da tako pridobijo javno mnenje za svoje načrte.

NERESNIČNE VESTI POVZROČILE BEDO MED DELAVCI

Prislo jih je na tisoče, ko so štali, da se je pričelo delo pri viadnem projektu

Butte, Mont. — (FP) — Ker so mnogi časopisni prinisli vesti, da je vlada pričela s konstrukcijskimi deli pri vodnih napravah v bližini mesta Polsona, je došlo mnogo tisoč delavcev, nekateri tudi s svojimi družinami, toda dela niso dobili. Delavci in njihove družine sedaj stanojujejo v šotiriščih in nekateri prenočujejo kar pod milim nebom, ker nimajo denarja, da bi se odpeljali nazaj v kraje, iz katerih so prišli. Situacija je postala tako akutna, da so uradniki delavskega sveta v Missouli razposlali telegrame v rasne dele države Montana, v katerih svarijo delavce, naj ne prihajajo za delom v Polson, ker ga ne bodo dobili.

Vlada je uposila doslej le nekaj stotin delavcev, večinoma električarjev, ki delajo na električnih napravah. V mestu Missouli kar mrgoli brezposelnih delavcev, ki so brez vseh sredstev, ker so zapravili zadnji denar, da so imeli za pot v mesto, kamor so jih izvabile neresnične vesti v časopisju.

Odslovitve delavcev

Hartford, Conn. — E. E. Hilliard Woolen Co. je te dni odslovila tristo delavcev, ostalim pa je znižala mezde za deset odstotkov. Družba je navedla za vzrok pomanjkanje naročil.

To je že druga odslovitve delavcev pri tej družbi v preteklih dveh mesecih. Pred enim letom je delalo v njeni tovarni več kot tritisoč delavcev, v tem letu pa se je število zmanjšalo na osemsto.

Trije zaklani na pokopališču v
Jugoslaviji

Travnik, Jugoslavija, 3. okt. — Med verskimi ceremonijami na tukanjšnem pokopališču je večraj prišlo med kmeti do krvavega pokolja z noži. Trije kmetje so obledeli mrtvi.

Nezaposlenost v Evropi raste

Najbolj so prizadete močno industrializirane države

Washington, D. C. — (FP) — Brezposelnost v evropskih državah se je v poletnih mesecih povečala. Tako se glase poročila ameriških trgovskih zastopnikov, ki so jih poslali zveznemu trgovinskemu departamentu.

Statistika iz raznih evropskih držav prikazuje, da je število brezposelnih delavcev naraslo za 65% v Veliki Britaniji, Italiji in v Švici, 60% v Čehoslovakiji, 50% na Ogrskem in 40% v Avstriji. Brezposelnost je trikrat večja v Rumuniji in na Finskem v tem letu v primeri s preteklim letom. Najmanj brezposelnih delavcev ima Francija.

Število brezposelnih se je nekoliko zmanjšalo v Jugoslaviji, na Danskem in na Norveškem. Zvezni trgovinski departament komentira poročila z izjavo, da je največja brezposelnost v državah, ki imajo dobro razvito industrijo, kakor na primer Nemčija in Velika Britanija.

Nogavičarski delavci se organizirajo

Agitacija je v teku in organizatorji delo dobro napreduje

Paterson, N. J. — (FP) — Radi silnega priganjanja in snilavanja med delavcem pri Atlantic Hosiery Co. je nogavičarska unija poslala svoje organizatorje, da unifikirajo to tovarno, ki je dosedaj operirala po sistemu odprte delavnice.

Uprava družbe je znala premetiti nogavičarje s raznimi skemami. Dovolila je delavcem, da so postali delničarji in to je bil glavni varok, da se je vsak poskus organizatorjev nogavičarske unije, da pridobijo delavce za organizacijo, izjalovil. Nekaj časa je družba še precej dostojno postopala napram svojim delavcem in mende so bile silne onim, ki so jih prejimali unijaki nogavičarji v drugih tovarnah. Končno pa je pričela družba snilavati cene, odslavljala je delavce, ostale pa je silila, da so morali delati deset ali celo trinaest ur na dan. Temu so se delavci uprli in poslali apel na glavni stan nogavičarske unije, naj jim pošlje organizatorje, ker so končno spoznali, da se ne morejo sanesti na obljube družbe in da more varovati njihove interese le močna organizacija.

Atlantic Hosiery Co. uposluje okrog tisoč delavcev, od katerih sta dosedaj dve tretjini organizirani.

Predsednik Kuba zahteva dikta-
torske pravice

Havana, 3. okt. — Predsednik Machado je večraj poslal kubanski kongres, naj suspendira ustavne pravice v Havani in bližnjih občinah do konca sedanjega kongresne volilne kampanje v svrhu, da vlada lahko potlači sedanje puntarske demonstracije, ki ogrožajo javni red in mir. To znači, da bi predsednik rad potlačil svobodo govora, tiska in zborovanja.

Neustrankarski komitej bo agi-
tirni za Thomasa

New York. — Pred kratkim se je tukaj organiziral neustrankarski komitej, v katerem so John Dewey, John Haynes Holmes in Oswald Garrison Villard, ki bo agitiral za Norman Thomasa, soc. kandidata za kongresnika.

Dva zamorca na električnem
stolu

Chicago. — Dva zamorca, ki sta bila pred osemnajstimi meseci spoznana krivim umoru čezvaja neke banke, sta bila v noči od četrtka na petek elektročitirana v tukanjšni okrajni ječi.

HOOVERJEVA ADMINISTRACIJA V ZADREGI

Z raznimi trikii skuša sedaj odvrniti javno pozornost na brezposelnostne stvari, da prikrije svojo nesposobnost

Washington, D. C. — (FP) — Hooverjeva administracija je prišla v zagate, iz katerih ne ve izhoda. Vaj njeni načrti, a katerimi je skušala reševati farmarsko vprašanje, so se izjalovili in sedaj njeni predstavniki iščejo in se oprijemljejo alama-tih blik, da tako prikrijejo svojo nesposobnost. Administracija je imela proste roke, da neka ukrene glede odpomoči farmarjem, kot je obljubovala v svojem programu, toda storila ni ničesar.

Ameriško ljudstvo je imelo v preteklih šestih mesecih priliko ogledati si nesposobnost administracije v reševanju preteklih problemov. Obljubovala je, da bo stabilizirala trg za poljedelske produkte, da bodo farmarji prejimali višje cene, toda rezultat pokazuje, da so cene poljskim produktom padle na najnižjo stopnjo v preteklih petindvajsetih letih. Evidenca se je edino ena koruzi, kar pa ni zaslug administracije, temveč je to delstvo pripisovati veliki suši, ki je zmanjšala pridelek.

Administracija je priporočala farmarjem, naj posejajo manj pšenice in jo dajejo v krmo prašičem, da se na ta način ustvari pomanjkanje in da se zviša cena. Kluge se je poskušala na celotni ceni pšenice so valje temu posale in administracija je bila prisiljena, da nekaj ukrene. Njeni pristaji so bili v zadregi, iz katere so se hoteli izvleči s krikom, da je Sovjetska unija zakrivila padeč cenam pšenice s spekulacijami na čiškaški sitni borni. Poljedelski tajnik Hyde je najbolj kričal in zahteval preiskavo, ki je bila ponajve res od-rejena, toda prinisla ni na dan nobenih dokazov o saroti. Uradniki čiškaške borse so izjavili preiskovalnemu komiteju, da so bile sovjetske transakcije legalne in tako je administracija postala bogatejša za eno blamažo.

Senator Brookhart iz Iowe je direktno obdolžil administracijo, da se je poslužila grdega trika, da je skušala naprtiti krivdo za povzročitev nizke cene pšenici sovjetski vladi, da bi tako zakrila svojo nesposobnost pri reševanju farmarskih problemov.

Avstralija snila plače vsem
uradnikom

Canberra, Avstralija, 3. okt. — Avstralska delavska vlada je večraj zaključila, da priporoči šotirni redukcijo plač vsem javnim nameščencem. Največje znižanje so ministri priisodili samim sebi, namreč 16 odstotkov, poslancem v parlamentu 10% in tako dalje do najnižjih uslužbencev, katerim se sniža plača za dva in pol odstotka. Redukcija prihrani državi 20 milijonov dolarjev letno. — Premier Scullin, ki se nahaja na imperalni konferenci v Londonu, je pristavoval kabineti seji potom radiofona.

Kasnilniški produkti poplavi-
vajo trgo

New York. — Ženske obleke, ki so bile izdelane v jetnišnicah, prihajajo na trg v čedalje večjem številu. O tem vprašanju je razpravljala Narodna asociacija oblačilnih delavcev, ki je potem sprejela sklep, da bo postavila svoje pikete pred vse trgovine, ki prodajajo kasnilniške izdelke, obenem pa bo opozarjala glavne oblačilne firme, naj ne naročajo produktov, ki so bili izdelani v jetnišnicah.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKIH NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naslovnik: na Edinemu uredniku (vrem. Chicago) in Kanado \$5.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; na Chicago in Cincin \$7.50 na leto, \$4.50 na pol leta; na inozemstvo \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year, Chicago and Cincin \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. — Recepti se ne vračajo.

Advertising rates on agreement. — Manuscripts will not be returned.

Naslov na vas, kar ima stik s urednikom

PROSVETA

2657-58 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

128

Odložene poroke

Čikaški okrajni tajnik Sweetzer poroča, da je bilo v prvih devetih mesecih tega leta 4108 porok manj kot v enakem času prejšnjega leta. Število poročnih licenc se je letos znižalo dvajset odstotkov.

Kaj je vzrok? Ali je letos manj fantov in deklet, ki so godni za ženitev? Ali so se morda mladi ljudje ohladili, da ne marajo več za sladkost zakonskega jarma?

Tajnik je pojasnil s dvema besedama: Slabi časi! Pravzaprav ni bilo treba nobenega pojasnila. Gole številke se same pojasnjujejo. Vsako ve, da je letos industrijska depresija in njene posledice: brezposelnost, pomanjkanje, ekonomska kriza. Kogar je to zadelo, bo gledal, da na kak način samega sebe preživi in ne liče se večjih skrbi in odgovornosti. Izjema je t. t. tam, kjer se kandidata za ženitev zavedata modernega življenja in skulata biti finančno neodvisna drug od drugega; takih pa je še malo, zlasti med delavci.

Ekonomske razmere! Zakon — ali po jugoslovansko: brak — je lahko božja ustanova in sveti zakrament, ampak dandanes ni tudi zakramentov brez denarja. Gospodarski pogoji so prvi. Ti odpirajo in zapirajo.

Krava pri mizi

Navadno je krava pri jaslih, toda v tem slučaju je krava dobesedno pri mizi. Zadnji četrtlet so čikaški listi prinesli sliko krave, katero je zadelo ta čast, da je stala — sedeti ni mogla — pri sijajno naloženi mizi v banketni dvorani hotela La Salle v Chicagu.

To se malo nerodno ališ in čita v teh slabih časih, toda čitatelj mora pomisliti, da to ni bila navadna proletarska krava, ki spada v hlev in na pašnik, ne pa v sijajne hotelske obedne dvorane ali v cerkev. To je bila bogataška krava iz krogov prosperitete, ki ne poznajo slabih časov, drugače bi ne prirejali kravih banketov kravam na čast.

Zgodovina ve povedati o lukulskih pojedinah, pri katerih so bili gostje postreženi s slavčevimi jeziki. Videli smo tudi sliko pojedine v New Yorku, pri kateri so gostje sedeli na konjih v sobani in pili šampanca. Človeška rafiniranost in perversnost ne pozna nobenih mej. To je bilo v vseh časih in je še danes. To so tipični znaki človeške družbe, ki na eni strani blazno razspava bogastvo, izmuzgano iz siromakov, na drugi pa hladno gleda nepopisno revščino izmuzganih revežev.

Kravo je pripeljal v hotel La Salle wisconsinški guverner Kohler in njeno princziško ime je Pabst Creator Korndyke Heather. Baje je plemenita krava, vredna \$10,000 med brati, ker daje 25,000 funtov mleka na leto. Kljub temu je še vedno krava — in gospodje na čelu trgovske zbornice, ki so jo pogostili s governerjem vred, še niso biki!

Stvar je tale: krava, pa naj bo črna, bela ali pisana, revna ali bogata na mleku, je pri vsem tem čisto nedolžna. Krava ni kriva, da so ljudje osli!

Ženske, ki nasprotujejo

Naslov v listih se čita: "Catholic Women Oppose Birth Control." Nato je povedano, da je Narodni svet katoliških žena sprejel v Denverju resolucijo, ki oboja propagando za kontrolno porodo; zraven še oboja nameravajo ustanovitev zveznega departamenta za vzgojo in zakonodajstvo za steriliziranje umobolnih.

Čudno, da ne obojajo tudi cepjenja kog in ometenja pri porodu. Nekdo se delati tudi to. Neki zdravnik na Angleškem je bil zaprt, ker je priporočal — samo priporočal — ometilo za porodnico, da ne bo čutila bolečin. Cerkev paše so diktrali, da je bog rekel Evi, da bo "rodila v bolečinah" in valed tega vsaka ženska mora roditi v bolečinah.

Resolucija je bila sprejeta in ženske so odale domov, doma pa bodo kontrolirale kolikor morejo. Dejstvo je, da katoliške žene prav tako iščejo informacij o porodni kontroli kakor nekatoliške. Ženske pravijo, da nasprotujejo, ker jih duhovščina ali, da tako rečejo.

Cerkev nima ekonomskih odgovornosti za svoje črede, hoče pa imeti visoke številke glede glav črede. Prirastek naseljenec je vedno manjši in izgubo morajo nadomestiti domače črede. Vsaka ženska mora biti fabrika za deca, tudi slaboumi morajo producirati. Toda kaj cerkev hoče in kaj čreda dela — sta dve stvari.

Glasovi iz naselbin

Na Šubljav koncert

Gowanda, N. Y. — Kakor večina dopisovalcev, tako bom tudi jaz prišel pri delavskih razmerah. Tukajšnji dve tovarni obratujeta še precej povoljno, posebnost usnjarna. Kakor razvidim iz raznih listov, je v deželi velika kriza. Torej takšno "prosperiteto" je mr. Hoover pripeljal iz Južne Amerike, kamor je šel takoj po zadnjih predsedniških volitvah "prosperiteto" iskati, a nasel in pripeljal je tistim, kateri so ga izvolili, brezposelnost.

Tukaj dosedaj še nismo bili njegove "prosperitete" deležni, in takšne tudi ne potrebujemo. Lahko pa se ta gad tudi k nam privleče. Kdo ve? Delo se tudi tukaj težko dobi, ker kdor ga ima, ga ne pusti rad v teh mižernih časih. Toliko o tem.

Vsej slovenski javnosti je znano, da so nas zadnja leta počeli obiskavati kulturno-glasbeni umetniki iz stare domovine. Spomniti leta 1928 je nas ameriške Slovence obiskal baritonist ljubljanske opere g. Anton Šubelj. Mislil, da ga ni Slovenca v Ameriki, da ne bi bil vsaj čital o njem, ko se je nahajal na koncertni turneji po Ameriki. Vsa čast Šublju, saj je pokazal ameriški javnosti, da smo Slovenci, akoravno majhen narod, kulturni in glasbeni.

Po mojem mnenju so Američani res najbolj bogat narod, ali v kulturi in glasbi še zelo daleč za Slovenijo, oziroma Jugoslavijo. Saj imajo mesta v Jugoslaviji, Ljubljana, Zagreb in Beograd, svoja operna gledališča. Koliko pa jih je v Ameriki? Pisec je znano le o Metropolitan operi v New Yorku in o Civic operi v Chicagu.

Pa ne, da bi se čitatelj smilil, da sem jih videl: samo čital sem o njih. Pisec dela v usnjarni in mi je nemogoče takšnih predstav posecati.

G. Šubelj je po svoji tukajšnji uspešni turneji odpotoval v domovino, se malo odpeljal in šel zraven. Imel je nekaj koncertov tudi tam, če celo v Italiji. In pred nedavnim časom se je zopet povrnil k ameriškim Slovincem. Kar naskrat dobi pisemce, da priredi 20. sept. svoj koncert v prijazni naselbini, Girard, Ohio. Povsem soprogi in glaj, kaj pravi: "John, jaz bi šla prec tja." Ker sem bil tudi jaz pri volji, sva jo mahnila v družbi M. Kauška in Amalije Andolšek.

Dne 20. sept. ob eni uri popoldne jo uređemo od tukaj. Fordka je bila pridna in zmeraj bolj smo se bližali našemu cilju. Ljudje boji, kaj sem videl ob potu! Vozili smo okrog 3 ure, ob cesti pa lepo urejeni vinogradi, z lepim grozdem obložen, da bi se mi kmalu trta smilila.

Na misel mi šine, ali bo to grozde vse "namizno," kakor se je Hoover izrazil, da grozde iz njegovih kalifornijskih vinogradov je samo za to in nič drugega. Ampak jaz tega rad ne verjamem. Če pa naši ameriški moški suhači mislijo izvesti 18. amandment, tedaj pa sekire v roke in nad trto, ne pa s puško nad reveža, če ima kosarec doma narejenega piva. Gospodje bodo prohibicijo ravno tako izvedli, kakor so prosperiteto privredili.

Rad bi opisal mesteca, skozi katere smo se vozili, ali bi vcelo prevel prostora v listu. Ob 6. uri pridemo v Girard k mojemu bratu, k družini Prevec, kjer smo se malo pogovorili in čakali o smu ure, da zopet ališimo lepo donečo slovensko pesem iz grla gorenjskega slavčka, g. A. Šublja.

Prišel je čas in gremo v S. N. dom. Pri vratih mi moj stari prijatelj J. Dolciš krepko stisne roko. O udeležbi ne bom poročal obširno, videl pa sem lepo številno udeležencev iz bližnjih naselbin. Naenkrat me soproga dregne (bil sem ravno v razgovoru s Frank Kramarjem iz Farrella, Pa.). "Poglej Šublja." Pogledam in vidim, da je šel zmeraj Tone Šubelj s svojim prijaznim nasmehom na ustih.

Prva pesem je bila, "Kje je moj mili dom." Močno je zadel njegov bariton in takoj sem videl, da tiste lekcije (vaje), katere je imel v Milanu, so njegov

glas naredile močnejši in izlepšale v obliki. Na programu je imel pevec tri ameriške in 16 slovenskih točk. Moral je pesmi ponavljati in še dodal je "Čez tri gore" in "En šuštar me je uprašu." Ta zadnja je bila pripravna za zaključek koncerta, da smo se malo nasmejali.

Pevec je imel veliko šopkov cvetlice, katere je dobil v priznanje. Ker pa le nismo hoteli vstati s sedežev, koncert pa je bilo čas zaključiti, nas pevec presenetil s tem, da je nam začel metati cvetice z odra (nežni spol nas je prehitel pri pobiranju) in takoj smo vstali s sedežev. Toda pesem "Mamica moja" in pevčeva mimika mi bo za vedno ostala v spominu. Komur Šubelj s to pesmijo ne gane srca, ta mora imeti kamnitega.

Po koncertu se je začel ples. Vrtilo se je staro in mlado (plesec se ni imel časa). Pevec se je pridružil plesalcem in plesal ter veselo prepeval med plesom. Radoval sem, če so ga noge bolele drugi dan.

Prišla je pozna ura in začeli smo se razhajati. Predno smo odšli iz dvorane, me pevec in J. Dolciš povabita, da se oglasimo tudi pri njih, predno se vrne domov. Seveda sem bil vabila vesel in obljubil, da ju obiščem. Zjutraj obiščem družino Joe Zlogarja v Youngstown, Ohio, in Joe Kamljanca v Girardu, okrog polne pa družino Dolciš, kjer je pevec gostoval. Malo razgovora in podali smo se na lepo urejen Dolcišev vrt, kjer so pričeli slikalni aparati pokati.

Šublju želim vse, kar si sam želi, ker več ne morem. Naselbinam priporočam, da mu aranžirajo koncerte, kjer je mogoče.

Sedaj pa najlepša hvala vsem za postrežbo in prijaznost. V enakem slučaju sem vsakemu z veseljem na razpolago.

J. Matekovich.

Največje zlo

Milwaukee, Wis. — Sednajset let je minilo, odkar se je pričela svetovna vojna. Takrat je prišel od vlad kile na vojaštvo in civilno ljudstvo, naj prime za orožje in brani "domovino" pred sovražnikom. Morite, pobližite in pustite, je bilo geslo, s katerim so šla ljudstva na morišče in ubijala drug drugega s najmodernejšimi orožjem. Človeško življenje ni bilo nič več vredno kot življenje podgane.

Stiri leta je divjalo barbarstvo, ki ni prizanašalo nikomur, niti ne otrokom, ženam in starem. Sploh so se dogajala zverinatva, katerih ni mogoče popisati, in sicer so divjala na obeh straneh. In kolikor dalj je trajala vojna, toliko groznejše je bilo klanje, ker so vse države mrlično izpopolnjevale svoje morilno orožje ter hitela z novimi iznajdbami in v tem prekašale druga drugo.

Sistem vohunstva je bil še močno razvit pred vojno, v vojni pa se je še bolj razpasel na vse panoge življenja v vseh državah. Vlade so posebno pazile na delavske organizacije, v katerih so vohuni kar migolili.

Patriotizem podivjanega človeštva se je širil kot kuga in seveda je objel tudi delavstvo, posebno še ameriško, ki je bilo tej bolezi menda izmed vseh slojev najbolj dovzetno. Spominjam se, da so si delavci krajjevnje unije, h kateri sem jaz pripadal, prostovoljno znižali plače s \$1.10 na 90c na uro, in to zgolj iz patriotičnega nagiba, katerega so znali stimulirati podjetniki in ga izrabljati v svojo nameno. Ko je bilo glasovanje prostovoljnega znižanja med, kar so pripravljali tudi unijski odborniki, na dnevnem redni je 69 članov glasovalo za znižanje in 47 proti. Podjetnik se je nam lahko smejal.

Kljub izkušnjam, ki jih je imelo ljudstvo v svetovni vojni, nič ne zgleda, da je bilo to "zadnja vojna," oziroma "vojna na končanje voja," kot so to nam superpatriotje takrat pravili, ko so gnali ameriški narod v vojno. Na delu so vse sile, ki netijo vojno razpoloženje, podlaga za katero je najti v konfliktnih interesih kapitalističnih skupin raznih dežel. Posebno v Ameriki je danes militarizem velika bolj razvit kot pa je bil pred vojno.

Na drugi strani pa tudi nekateri sanjajo o — revoluciji. Po mojem mnenju je Amerika zadnja dežela, kjer bi bilo mogoče izvesti revolucijo. Tudi naj rečem, da revolucija ni ideal delavstva. Veliko pametnejše, in meni se vidi tudi uspešnejše, je delovati za preobrat mirnim potom, potom politične akcije. Sedaj, ko se bližajo volitve, imamo najboljšo priliko, da delujemo vsi proti kapitalizmu in za odpravo vojne s tem, da delujemo za socialistično stranko. Komur je za resno delo, ki kaj šteje, ne bo sanjal ne o revoluciji in tudi si ne bo želel vojne, češ, da bo "dobro" služil. Vojna je največje zlo ne samo za človeštvo, nego tudi za delavstvo, ki mora iti v zakope, kjer preliva kri in po končanem požaru pa plačuje stroške pokolja.

Jos. Ule.

Protestni shod

Cleveland, O. — V nedeljo dne 28. sept. se je v S. N. dom, St. Clairju vršil velik protestni shod proti barbarstvu nasilju fašizma v Primorju. Shoda se je udeležilo okrog dva tisoč ljudi. Shodu je predsedoval Anton Grdina, predsednik Jugoslovanskega kluba, na čigar iniciativno se je vršil. Dasi je dvorana S. N. domova, se je moralo večje število rojakov vrniti, ker niso mogli dobiti prostora v nji.

Prvi je govoril Marijan Urbančič, ki je prišel iz zasedenega ozemlja pred nekaj leti. Govoril je gromovito in navduševal poslušalce na ovate. "Zob za zob, glava za glavo, kri za kri," je bilo njegovo geslo. Nvemi kaj je mislil s tem. Mar naj bi šli navzoči nad Mussolinija?

Drugi govornik je bil Šolič, mlad Srb, ki je govoril bolj tiho. Izjavljal je, naj bi Jugoslovani skupno protestirali proti po-bešenemu fašizmu. Za njim je nastopil hrvaški duhoven Maksim Relić, svecenik grško-katoliške cerkve, ki je govoril jako prepričljivo. Pozival je katoličane, da protestirajo proti fašizmu. Neki Hrvat je za svojih hrbtom pripomnil: "No, ta je pa lep, ali ni tudi papež fašist?"

Ivan Molek

Od Ljubljane do Londona

(Nadaljevanje.)

Jezusove plačice in Marijino mleko v "flaški" V kapucinski cerkvi; motena molitev za Franc Jožefovo dušo. Pogled na Dunaj iz visočine

Korakali smo ob dolgi stekleni steni in moč v zakladnici, ki nam je razkazoval predmete, nam je pokazal, zlatom in dragimi kamni obložene skrinjice in okvirke in našteval sledeče stvari:

Kos Kristovega križa, šebelj, s katerim je bil Krist na križ pribit, košček Kristove obleke z njegove krvi, trn iz Kristove krone, kos Kristovih plenice, kos Jezusovih lasic, Marijino mleko! — — —

Vodja je razkazoval vse te stvari tako resno in spoštljivo, kakor da sam veruje v pristnost predmetov ali pa je verjel, da mi verujemo, pa je hotel biti judovsko tolerant. Mi smo molče gledali, le tupatam se je kdo namuzal. Ko pa je prišel do "Marijinega mleka," je bilo tu mlademu Stifku prevel Sunil je Plešeta pod rebra: "Idimo! What the hell they think we are!"

Nekdo je dobro potegnili babjevrne avstrijske cesarje in jim dobro prodal staro karetno, ali to še ni nobeno opravilo, da bi moral dandanes avstrijska vlada vleči ljudi za nos.

Za zakladnico smo šli zelo dobre volje — v katedralo Sv. Stefana. Dunajski stolnica je seveda impozantno poslopje. Vsa zeta arhitekta in hiparški umetniki! Cerkev je bila polna radovalcev, ki so se se komedno kretali. Vernikov, ki bi bili zatopjeni v pobožnost, nisem videl niti.

Dr. Olf je inaleštral, da stopimo se v kapucinsko cerkev, pod katero je grobnica Habzburžanov. Dobro, naj bo še to. Stopimo v cerkev nas ni zanimala, temveč grobnice. Sprejme nas dolg kapucinar s črno brado in nas pelje po stopnicah v klet. Električne svetilke, ki jih je u-

Z izvajanjem tega duhovna smo se večina vsi strinjali in je žel velik aplavz.

Mati Petrovič je bil naslednji govornik. On se je pred kratkim vrnil iz Jugoslavije in Primorja, kjer je bil na obisku s svojo družino. Njegova soproga je doma iz Primorja, katerega si je Mati prav pazno ogledal. Radi njegove razsodnosti, govornikih zmoglosti in utisov, katere je dobil na svojem obisku, mi bo vsak priznal, da je bil on najboljši govornik na tem shodu.

Bekel je med drugim, da ne moremo obojati celega italijanskega naroda kot zločinaškega in podivjanega, kajti večina Italijanov je pod peto male skupine nasilnih fašistov, ki vlada deželo z železno pestjo. Poudarjal je, da moramo biti pozorni tudi na fašiste v drugih državah in jih ravno tako obojati kot Italijanske. Ako bi fašisti dobili v katerikoli deželi oblast v svoje roke, bi ravno tako postopali s ljudstvom kot postopajo fašisti v Italiji. Za svoje izvajanje je Mati žel velik aplavz.

Za njim je nastopil Janko Rogelj, ki je prečital resolucijo slovenskega Sokola v Chicagu, katere jedro je, da odbor, ki je sklical ta shod, naredi načrt za nekakšno obrambno organizacijo ameriških Jugoslovancev za boj proti fašistični Italiji.

Govorili so še: Joško Penko, ki je tudi živel pod fašizmom in katerega govor je bil v gromovito aličen govoru Urbančiča; Louis Trugar, ki je govoril o pomenu Jugoslovanske matice, in Jim Rotar ter Mihaljevič, ki sta se zavzemala za skupen nastop proti fašizmu in da se opustijo medsebojni boji in prepri.

Končno je Trugar prečital spomenico, katero se pošlje Ligi narodov in načelnikom raznih držav. Koliko bo prišla pri tej visoki gospodi v poštev, je seveda drugo vprašanje; želja nas vseh je, da bi bila upoštevana in da bi bili naš trpeči del naroda skoraj rešen. To želimo posebno mi Primorci, ki imamo tam trpeče starše, brate in sestre, katerim želimo svobodo in prostost.

Anton Jankovič.

Razprave o sušici

V mladosti so nas učili v šoli, da je trebušna slinavka žleza, ležajoča poprek za želodcem in dvanašnjikom, dolga do 20 cm, debela 3 cm, da ima glavo, život in rep in da izloča tekočino, ki emulzira skrobino in toščo v hrani, da si jih bolje usvojimo. Po odločilnih poskusih Minkowskega in Von Meringa (1889) vemo nadalje, da popolna odstranitev trebušne slinavke povzroči v nekaj urah nastop sladkosečnosti. Drugovrstna vloga, se nam je zdelo veličastnejši pomen se ji pripisuje sedaj. Skromna trebušna slinavka iz dobe naših zdravniških študij je povzdignjena na prvostano dostojanstvo.

Iz Langerhansovih otočkov se pridobijo insulin, pravi lek za sladkorno bolezen. Mlad in odlični biolog je odkril, kakor meni, v sami tej žlezi hormon, od katerega baje v znatni meri zavisi naša možganska dejavnost. Iz goveške trebušne slinavke so profesor Vaguez, Pier. re Gley in Klathinols mogli izvelj angioxy, izvrsten pripomoček zoper prenapetost žil in zoper prand angino.

Sedaj pa misli dr. Jules Auclair, da je zadržno zaslediti v pitčiji, posebno kurji trebušni slinavki odvračalno in zdravilno fiziološko sredstvo, ki nas obvaruje tuberkulozne okužbe.

Nad kilogram težkemu petelinu je vcepil prav močno davko kolikor mogoče čiste in vpoljive emulzije jetičnih bacilov človeškega izvora, pa kar se da strupovitih, kajti milijonika tega vzemka ugonobi budro ali morskera prašička prej ko v treh mesecih; ali petelin ni nifkar pokazal najmanjšega sledu tuberkuloznih poškodb.

Kje tiči ta čudovita obrambna moč pred tako jakim zlom? ... Po dolgem tipanju je dr. Auclair zadobil prepričanje, da je prišel na čisto.

Z izvlečkom kokoške trebušne slinavke je zmešal Kochove bacile, zamorjene z vročino, ter na ta način sestavil cepivo, po katerem si more morsk prašiček — nobena žival ni od njega občutljivejša za tuberkulozno okuženo — izvelj pridobljeno izkaženost. Morski prašiček se aicer je slabotno cepi; pri domačem zajcu so prečlni in lečilni učinki mnogo trajnejši in zanesljivejši.

Kar se tiče človeka samega, je podoba, da se morejo doseči pomembna izboljšanja, celo trpežne ozdravitve vnanjih, kožnih tuberkuloz, osobito razjedljivega lišaja (lupusa). Jules Auclair še ne govori o zdravljenju pljučne sušice, ki je najhujša in se najtežje doseže ter izpodeže. ... Tokrat še ne moremo vpti o smagi, o dokončni rešitvi zamozanega problema. Vendar Auclairov napor zasluži simpatično kontrolo vseh strokovnjakov v laboratorijih in na klinikah.

Novi listi in knjige

Uredništvo Prosvete je prejelo sledeče publikacije:

"Jugoslovanska Sloga", ki je pričela izhajati v Merlebachu, Francija, (menda v Alzaciji ali Loreni) kot "glasilo jugoslovanskih izseljencev v Franciji, Belgiji, Luksemburgu in na Westfalakem." List bo izhajal vsak četrtlet. Urednik je Ivan Zagažen. List piše, da se ne bo brljal za verska in politična vprašanja, pa načelu: "Brat je meni mlo, koje vjere bio!" Izdajatelj niq navedeni. Naslov lista je: Merlebach, 19 Rue Abbe Heydel, France.

"Ricinovo olje", slovenski humoristični list. Izhaja vsako drugo nedeljo v Buenos Aires, Argentina, Južna Amerika. Naslov: Calle Yerus 3070. Za inozemstvo stane \$1. Izdajatelj in urednik nista navedena. List ima prilogo "Čuk na palci". List pravi, da bo resen, čeprav se imenuje humorističen. Takoj v prvi številki je ponatisnil dva članka in Prosvete, ne da bi dal kredit. To ni resno niti humoristično.

"Žena in dom", 9. številka prvega letnika. Mesečna revija, zelo dobro opremljena in vsebuje priredbene stvari, podučne članke in slike, ki morajo zanimati ženske. Dosti nasvetov za kuhinjo in ročna dela. Ima prilogo "Krojno polo" z vzorci mode in vzeneri. Urednica je Erna Podgornikova. Za Ameriko stane dva dolarja letno. Naslov: Ljubljana, Prule 11, Jugoslavija.

"Film", kultura, vpliv, zabava. Priredil, izdal in založil Franjo Aleš, Ljubljana-Glince. Stane 10 din. Brošura, ki šteje 90 strani, obdeluje moderno kinematografijo in filmsko umetnost. Ima slike projekcijskih aparatov in mnogih filmskih igralcev ter igralk, največ ameriških.

Koliko je stara zemlja

V prvi polovici septembra je zboroval v Kraljevcu kongres naravoslovcev. Uvodno predavanje je imel profesor zavoda cesarje Viljama dr. Otto Hahn, ki je govoril o starosti zemlje. Znano je, da razpadajo razni elementi iz radioaktivnih snovi. Med njimi je tudi svinec. Če vzamemo ves svinec, kar ga nahajamo na površini zemlje in premetrmo njegov razvoj s posredstvom radioaktivnih procesov, pridemo do zaključka, pravi prof. Hahn, da je zemlja stara dve milijardi let.

Podporne Jednota

Chicago, Ill.

Katka Zupančič:

Obroč okoli glave

(Povest, ki je bila nagrajena v literarnem kontestu Prosvete.)

Povprečno sodec se je dopadel vsem; bogat, lepo oblečen, navidez ni "visok" — naši ljudje so kmalu zadovoljni. Izjema so bili le fantje, ki so ga nekam škiljavo gledali, češ: "prav tebe se je še manjkalo!" Nobeden teh se mu ni bližal; saj se niti upali niso, ko so pa še ajčkali v šibljah ali kvečjemu prodajali platno, ko je le-oni še fantov in odšel v Ameriko še predno so si utegnili zapomniti njegov obraz.

V tem je Polde ponovil mogoče že desetič, da je prav tega dne poteklo dvajset let, odkar je dejal domači vasi adijo. Ponašal se je s tem. Le to mu je hodilo navzkriž, da je zato tudi dvajset let starejši nego je bil takrat in da leže v štirideseto. Zavidljivo je pogledoval tja k fantom in si želel, da bi bil v njihovi sredi, ne pa v krogu teh očencev, ki so se venomer sklicevali na isto starost in so nosili v svojih glavah svoje grunte, živino in vse drugo, le deklet ne, deklet. Zopet se je ozrl na dekleta. Topot se je njegov pogled zapeljal tja in potegnil seboj še pogled svojih sobesednikov.

"Aha," so ugotavljali, "Rezko vidi, Rezko je ugledal!" Pomenljivo se se spogledovali nasakrivaj.

"Hm, sletna dekleta cveto tod na okoli," je dejal Polde. "Čegava pa je ona, ki pravkar odhaja?"

"I, Martinova je, Martinova. Saj res, Martinova si tudi poznal..." Pririla se je do Poldeja Frianova mati. Za hčerko je vprašala, za Ančko, svojo najmlajšo. Devetnajst let da je že v Ameriki, pa je, odkar se je omočila, pisala samo enkrat, in to je bilo pred šestnajstimi leti.

O, da, Frianova Ančka, ve za njo. Vzela da je nekega Hrvata, Drliča. Hu, denarja da imata ko toče in nič otrok.

"Čudno," je dejala Frianka nato, "prej, dokler je bila sama, mi je vendar utegnila pisati, še kak dolar je vtaknila v pismo; sedaj, ko je bogata, kakor praviš, pa niti do pisma ne pride." Zmajevala je z glavo in se obotavljaje odpravljala svojo pot. "Vas to mi povej, Polde," se je zopet okrenila, "kakšna izgleda, je zdrava, srečna?" Pozorno ga je gledala. Polde je čutil vso težo njenega vprašanja, vendar se ni izdal. "Včasih malo pobolet, vendar nisem nikoli naletel, da bi bila resno bolna. In dela vedno."

"Kaj, dela? Pa govoriš o bogastvu —!" se je začudila žena.

"I, mogoče dela takole za kratek čas, ko nima skrbi za otroke." Hitro je napeljal pogovor zopet na Martince. Kako da obstoje, se je pozanimal. "O, ne slabo!" in poučilo so ga o vsem tako natanko, da bi niti Petrin ne smogel točnejših podatkov.

Se eno vprašanje je mučilo Frianko, ko je počasi odkorakala domu, pa ne samo eno, deset, sto vprašanj jo je mučilo, a je vedela, da so vsa odveč.

"Ni srečno moje dete, ni... Tu notri čutim," in si je položila roko na srce. "O, da bi jo mogla priklicati! Moja pisma je sploh ne dosežejo, vem to." In po njenem zgrbljenem starem licu je polzela solza, ena sama, težka — solza matere.

Talati čas je v spremstvu valčanov prikolovratil Polde v gostilno. Včepniti je nekaterico v bedro in vprašal smehljajočega se gostilničarja, če ima kaj moče. Moče, kajpa da imajo in fine povrh!

Samoljubno se je razprezal za mizo in pri-

Gustav Strniša:
Amerikanska novela

Amanda je čudna gospodična. Muhasta je in trmasta, pa tudi dobra in usmiljena.

Sede h knjigam in požira stran za stranjo.

Mahoma zaveva. Knjige vrže v kot. Nebrzdano se zaameje in potopi na vse veselje in žalostne zgodbe, ki jih je čitala.

Bogata je. Njen oče je tvorničar. Ženini se pridno sudejo okoli nje, mladi in stari, lepi in grdi, revni in bogati.

Vsi se ji laškajo. Vsi jo proslavljajo. Ona se jim posamehuje in nikogar ne mara.

Amanda dobro ve, da se ti tičijo ženijo predvsem pri njeni doti. No, pa tudi zala je! Tako zlatolaso villo bi človek kar odnesel v naročju kot dragocen božji dar.

Ona vendar nobenemu ne verjame, naj ji še tako prisega svojo ljubezen.

Včasih je izredno prijazna s svojimi kavalirji. Seta z njimi, igra tenis in se smeje njih šalim. Hipoma jo spet prime njena trma. Vse fantiče, ki se sliji okoli nje, zapodi. Sama zdirja na svojem belcu čez drn in strn. Naposled se pripodi domov upehana in trudna.

Kadar jezdi, se rada obleče v moško obleko. Ko hiti skozi vas, veravnan na konju, gleda hlebe in ljudi ter se samo smeje.

Kmetje ji pravijo "vesela gospodična".

Ko pride na polje, se vrže raz konja in hiti po razorih. Pomenkuje se s kmeti, jih povprašuje po vremenu in jim deli smotke.

Kmetje ji prišigajo, se zahvaljujejo in vlečejo dim, da se jim delajo jamice na licih.

Amanda hoče enkrat orati, drugič sejati. Rada poganja tudi voliča. Živahno poka z bičem in hiti čez njivo. Za njo pa stopa njen belec in sumljivo ogleduje svoje gospodinjstvo.

Kmet se ji smeje, ko mu pripoveduje:

"Ne mislite, da to delam samo za kratek čas! Mene veseli kmetičko delo. Še otrok sem živela nekaj let na kmetih pri stari teti. Imela je posestvo dan hoda veliko. Lepo je bilo!"

Vsi so me poznali od oskrbnika do sadnjega pastirja. Z vsem sem se pobratila. Pa ne pri vinu! Pri kravjem mleku, ko smo južinali. To je bilo smešno in burko!"

"Potem bi bilo dobro poročiti kmetu! Pogledajte, gospodična! Bogati ste. Lahko bi osrečili kakšnega bajtarskega fanta! Pridni smo, delavni in dobri. Malo ga boste še obtežali, da ne bo lešen kakor lipov štor," modruje stari.

"Aeroplan!" krične kmet in pokaže na nebo.

On gleda aluminijastega ptica. Mahoma se nečesa spomni in posene konja domov.

Drugi dan ji prinese sluga iz mesta tri balončke. Eden je rdeč, drugi moder, tretji pa bel. Na vseh so naslikani debeli obrazi, ki se smehljajo.

Amanda jih gleda in piše pisemce:

"Iščem ženina! Kdor najde to pisemce, dobi pravico do mojega srca! Oglasi naj se v pisarni tvorničarja Rakuše in vpraša za svojo

Amando."

List zalepi. Na dveh roboh izvrta luknjico, vtakne akoni nitko mogočnega sukanca in privleče pislo pod balončke.

Pristopi k oknu, ga odpre in se plavajo balončki po zraku.

"Srečno letite! Ženina mi preiskrbite!" vzkligne dekle.

Pismo leti in leti. Balončki se skrijejo med oblaki.

Kmalu počijo. Ze pade pislo na tla.

Na polju orje mladi Klemen. Čvrst in prikupljiv fant je. Le revščina ga stiska. Oče in mati sta mu umrli. Kos zemlje je zadolžen. Zda se fant ubija z njo in s teškimi skrbmi.

Plug vleče siva kobila. Počasi in zaspano koraka.

Mladenč se nekoliko oddahne: "Šoparno je! Menda bo dež!" zamrmra in gleda kvišku.

Tedaj zafrofota nekaj pred njim.

Začudi se: "Vraga! Podnevi ne prhutajo netopirji okoli!"

Na tleh zagleda ostanke balončkov in na nitki belo pismo.

"V katerih nebesih je pa ta deklica, ki mi pošilja svoje zaljubljeno pisemce?" se šali fant in prečita list.

Razveseli se. Amando dobro pozna. Zamodruje:

"E, če bi me res hotela? Toliko časa bi hodil za njo, da bi si odrgnil noge do kolen! Samo ko bi bilo trohico upanja!"

Jutri je nedelja. Dopoldne stopim tja v pisarno!"

Kakor je rekel, tako je storil. Drugi dan se Klemen odpravi v tvornico. V pisarni sedi samo gospodar.

Fant pove, da mu je ime Klemen in da je našel pismo.

"Zdaj sem pa prišel po navestito! Prav včas mi je!" govoriči mladenč in išče Amando z očmi.

Tvorničar prečita list in se jame glasno smejati. Nato deže Klementu, da se je njegova hči pač samo šalila.

"Kaj se bo šalila! Pokličite gospodično! Sam hočem govoriti z njo!" ugovarja Klemen.

"Kam pa misliš? Boga zahvali za um in pravo pamet! Moja hči je nima. Včas, veš, jo malo prime! Tu imaš sto dinarjev! Pojdi v krčmo in si privošči liter vina!" ponuja tvorničar.

"Denarja ne vzamem!" se odreže mladenč in gre.

Tvorničar obdrži pislo in takoj brzojavi sinu svojega prijatelja tvorničarja Brente:

"Pridite takoj! Velika ugodnost! R."

Ze popoldne se približe od vlaka mladenč, debel in len, sopiha kakor meh, pa je šele 24 let star.

Spusti se v naslanjač, ki nemilo zaškripa. Tvorničar mu še pripoveduje:

"Recite ji, da ste našli tole pismo na polju. Zahtevajte, da ne sme prelomiti obljube!"

Klemen je ta čas sedel doma za mizo in klet kakor star mešetar. Rad bi se znošil, pa se ni vedel na kom. Le staro dekle Mreto je osmerjal s coprnico, ki ga ni dobro razumela, pa mu je prinesla kuhalnico in se rečala vanj:

"Čemu ti pa bo ta? Povej, no, čemu? Ali boš svojo puščobo premešal? No, no!"

Vrgel je kuhalnico po tleh, da se je prelomila, in akotil:

"Vem, da ne mara mene, kmetu! Vendar bi rad govoril s njo! Tako toplo mi je okoli srca, ko se spomnim nanjo!"

Morda se je res oglašila ljubezen? Balončki so jo prinesli! O, tisto lepo pisemce! Zakaj sem ga prepustil njenemu očetu?"

Debeli Brenta se je s tvorničarjem hitro dogovoril. Ze sedi pri Amandi. Poti se kakor mlado pitano ačene, ko ji razlaga svojo ljubezen.

Ona molči.

Tedaj potegne debelih iz žepa njen list:

"Čudna so pota usode! Namenjena si mi! Pogledj!"

Ona spozna pislo in prebledi:

"Res je! Prav imaš! Tu je moja roka! Tvoja žena postane!"

Mladenč se oddahne in si obrise znoj z obraza.

Amanda se čudi, da je sreča še bolj muhasta ko ona sama. Saj ji je naklonila tega debeljčka!

Mahoma se spomni, kako se mladi Brenta brani izprehodov. Najrajši se vozi z avtomobilom. Vsek izlet v naravo mu je odveč.

In tedaj se ji pojavi sumnja. Klemen dela sam na njivi. Siva kobila vleče plug in njega.

Nič se mu ne ljubi! Odkar je našel tisto pismo, je kar shujšal. Tesno mu je pri srcu. Spi slabo. Vedno vidi samo Amando. V sanjah jo gleda, kako priplava namesto pisma po zraku. Zlasti laže vihrajo in se spajajo s solnčnimi žarki. Vsa je ovita v čudno blesčenje. Kakor skrivnostnolepa svetnica plava v ozračju in se mu bliža.

Ustavi se pred njim, ga objame in zašepeta:

"Samo ti si moj! Moj Klemen! Čakam te! Pridi!"

Fant misli na Amando in na vse pozablja. Solnčni žarki se kodrajo v njene zlate lase, vsa je zamotana vanje, da je ne vidi. Vendar ve, da je v bližini. Srce mu pripoveduje. Srce pa ne laže, ne more lagati!

"Ej! Čemu tavaš tako zamišljen za svojo kobilo, da mora vleči še tebe?" začuje mladenč zveneč glas za seboj. Ta glas ga kar elektrizira.

Zardi, se okrene, a lica mu zasedajo:

"I, če človek na volka misli..."

Ne dokonča stavka. Spomni se, da lepa Amando ni volk. Kvečjemu jagnje, prijazno in ljubko jagnje. V zadregi umolkne.

Ona se zaameje:

"Vso okolico sem že objezdila. Nekaj iščem, pa ne bom našla. Ze več kmetov sem vprašala, pa so samo zmajevali z glavami."

"Pa menda ne stikate za pisemcem, ki ste ga poslali v zrak in je priplaval k meni?"

"Ti da si ga našel?"

"Seveda!"

Ustavi se in ji jame pripovedovati, kaj je doživel.

"O, ta debeluhar! Pa moj skrbni oče! Saj sem vendar že dovolj bogata, pa mi še hoče naprtili tega pitanca!"

Ujezi se. Potem resno vpraša fanta:

"Ali? Ali me že dolgo poznaš? Ali si kaj všeč?"

"Če ti smem reči, seveda si mi! Kar rad te imam! Odkar je priplaval tvoje pismo, je odplaval moj mir! Samo nate mislim! Kar odnesel bi te in nikomur pokazal!"

Amanda se smeje:

"Ali res? No, kako ti je že ime?"

"Klemen sem, pravi Klemen. Nekateri mi pa pravijo še kar Kremen, češ da sem trd in vztrajen, ker ne odneham v svoji berzi. I, da bi vsaj dovolj imel! Potem bi se laže ženil pri tebi!"

"Tudi tako se boš! Nisi napačen fant! V nedeljo spet pridi! Obledi se v najboljšo obleko! Pa kastorec si pokrij, da te bodo očr-bolj vesele!"

Sicer je nekaj neumnega, da škricarska ženaka jemlje kmetu! Pa kaj hočem? Morda bova prav srečna? Kmetički stan mi je tako všeč! Ti si zal in vitez, a čez rame silen, da boš lahko delal za oba! Kajne?"

Klemen jo srečen gleda:

"Zate bom delal noč in dan! Prav kakor svetopisemski Jakob za svojo ženo! Sedem let, če treba! Boš videla, da me boš rada imela! Le odloči se zame!"

"Torej v nedeljo!" zakliče ona in že plava njen belec med zelenjem.

Klemen je zadovoljen. Zda se kar igra s plugom in veselo poganja svojo ludo. Najrajši bi jo pograbil in zaplesal z njo po razorih!

"O, ta šmentana ljubezen! Rad imam to dekle, res rad! To je tisto. Gosposka je in cukrena, pa lepa, da nobena ne tako! Res je malo mršava, pa jo bom že izkrmili! Mreta kuha kakor nobena druga! Kuhala nama bo zabeljene žgance, take, ki se kar tresajo! Poredili bomo mojo gosposko ženo, da se bo kar svečila od dame zdrave debelosti."

V nedeljo se mladenč lepo obleče in jo pogumno mahne v tvornico.

Tvorničar Rakuša sedi v pisarni. Poleg njega se poti ženina Brenta. Pogovarjata se o svojih načrtih. Tvornico name-ravata dvigniti, ko pristopi k podjetju tudi Brenta.

Amanda se jima samo zagonetno smeje.

Začuje se krepka loja. Nekdo potrka. Na pragu stoji Klemen. Tvorničarju postane toplo. Ne pusti mu do besede:

"Pridi drugič, danes je nedelja!"

Sili ga skozi vrata.

Tedaj se oglašita Amando: "Očka! Pusti ga!"

Dvigne se. Ze stoji poleg fanta. E, kako zal je! Kastorec si pokrij, da te bodo očr-bolj vesele!

"Kaj naj to pomeni?" se zganzi oče.

"To pomeni, da je Klemen ženin! Hotela sta me prevesti. Zmotila sta se!"

"Niti pare ti ne dam, če vameš tega kmeta!" poraste oče.

"Ni treba! Doda moje mamo, če zadošča za deset zemljišč! Kaj pridaš, hvala ti! Če nič, zbogom, dobri očka! Z lastno edinko se hočeš kar takole ogtiti! Niti tega ji ne privoščiš, bi si ženina sama izbrala!"

Oče gleda Brento. Za masedi in zadovoljno dremlje. Tvorničar se ujezi. Po udari in zareznati:

"Napravi, kakor hočeš! Bom se vtikal!"

Ze beži skozi vrata.

Brenta se preplašen potne kvišku:

"Kaj je? Kaj se godi?"

"Gospod Brenta, pravkar nehal biti moj ženin!"

"A, da nisem več ženin? Pa več sem moral danes misliti. Trudilo me je! Pri nas to opazijo oče. Zame je le udobnost."

Nisem hudoben človek! Omenite, da je tako bolje, pa mi bo! Malo me res boli tukaj, kjer imam srce. Pa bom je zabili. Zda pa moram na kuhinjo. Pa srečni!"

Kmet Klemen in njegova žena sta danes veleposelnika. Gospodari doma. Ona pa je na svojem belcu po običnih zemljiščih. Pa dolgo ne bo! Kmalu bodo dobili v drugo tretjega, ki se ga že oba veseta.

Najzanimljivejša dneva lavake vesti so v dnevnem "Prosveti". Ali jih čitate vsi dan?

Stara in zaupna prijateljica

je ta dobro poznana banka svojim odjemalcem, katerim vedno rada pomaga in daje nasvete. Ona izvršuje vseh vrst bančne posle in prodaja parobrodniške liste vseh družb.

Ne pozabite se obrniti na njo kadar kaj potrebujete.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1906 Blue Island Ave.

CHICAGO, ILL.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabilis za veselice in sboče, vizitnice, časnike, knjige, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene smernice, uniljačo delo prve vrste.

Pišite po informacije na naših:

S. N. P. J. PRINTERY

2677-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA